

УДК 9 (с)16+9 (с2):338

Н. М. Буланова

Музей історії міста Дніпродзержинська

І. І. ЯСЮКОВИЧ – ВИДАТНИЙ ПРОМИСЛОВЕЦЬ ПРИДНІПРОВ'Я

На основі архівних джерел та літератури висвітлено життя й діяльність одного із розбудовників чорної металургії Придніпровського краю І. І. Ясюковича.

Ключові слова: Придніпров'я, Катеринославщина, Кам'янське, видатні постаті, Дніпровський завод, І. І. Ясюкович.

На основе архивных источников и литературы освещена деятельность одного из создателей черной металлургии Приднепровского края И. И. Ясюковича.

Ключевые слова: Приднепровье, Екатеринославщина, Каменское, выдающиеся личности, Днепровский завод, И. И. Ясюкович

In article on the basis of archival sources and the literature reflected the life and activity of one of founders of ferrous metallurgy of Pridneprovsky region of I. I. Yasukovich.

Key words: Pridneprovsky region, Katerinoslav region, Kamenskoye, outstanding persons, Dneprovsky plant, I. I. Yasykovich

Серед проблем, які постали перед сучасною історичною наукою, чільне місце належить висвітленню життя й діяльності видатних промисловців в історії окремих регіонів України, Придніпровського краю зокрема. До їх числа належить активний розбудовник чорної металургії Катеринославщини останньої чверті ХІХ ст. Ігнатій Ігнатійович Ясюкович, який упродовж 1888–1903 рр. обіймав посаду директора-розпорядника Дніпровського заводу у с. Кам'янське. Незважаючи на значний внесок цього діяча у соціально-економічний і культурний розвиток Кам'янського, його діяльність залишається невисвітленою в науковій літературі. У різний час на сторінках тематичних збірок та періодичної преси з'являлися статті Н. О. Циганок, М. П. Чабана, М. М. Сабова, присвячені особистості І. І. Ясюковича [7, 13, 18, 19]. багато фактичного матеріалу представлено у публікаціях та книзі О. Ю. Слоневського «Ігнатій Ясюкович: ім'я в історії», близьких до жанру белетристики [14; 15; 20]. Між тим виникла певна наукова та інформативна прогалина у вивченні цього питання, яка потребує відповідного заповнення. Така ситуація й зумовила вибір теми нашого дослідження.

Остання чверть XIX ст. в історії Придніпровського краю позначилася низкою подій і явищ, що знаменували собою початок епохи нової епохи, характерними особливостями якої були промислова революція, індустріалізація, зміни традиційного сільського укладу. Ці прогресивні процеси не минули також і старожитнє село Кам'янське, піднесення якого розпочалося після будівництва у 1880-х рр. Катерининської залізниці, одна із гілок якої була прокладена від станції Запоріжжя (з 1923 р. – Баглій) до збудованого в селі шпалопросочувального заводу [8, с. 131]. Катерининська залізниця з'єднала Донецький кам'яновугільний басейн із Криворіжжям, де щойно починали розроблятися багаті родовища залізної руди. Тим самим були створені необхідні умови для швидкого розвитку гірничо-видобувної й металургійної промисловості на Півдні України. Великі можливості отримати колосальні надприбутки зробили Придніпровський край вельми привабливим насамперед для іноземного капіталу.

У 1886 р. бельгійська компанія «Коккеріль», промислово-фінансова група Рау й французьке «Товариство Криворізьких залізних руд» – акціонери збанкрутілого Варшавського сталеливарного і рейкового заводу – заснували Південно-Російське Дніпровське металургійне товариство [далі – ПРДМТ] і навесні 1887 р. розпочали будівництво чавуноливарного заводу у с. Кам'янське [3, с. 102; 8, с. 3]. У 1888 р. діяльність очільника будівництва, технічного директора В. Бассона отримала різку критику членів Контролюючої Ради: роботи виконувалися занадто низькими темпами, без затвердженого кошториса, внаслідок чого витрачено було статутний капітал у сумі 5 млн. крб і перед підприємцями постала загроза банкрутства. Запланований на серпень 1888 р. пуск чавуноливарного заводу переносився на більш пізній період – і контракт з Бассоном було розірвано [3, с. 106].

На початковому етапі будівництва і пуску чавуноливарного заводу виникла гостра потреба не тільки у досвідченому менеджері, але й у талановитому фінансисті, який би раціонально управляв грошовими потоками. 1 вересня 1888 р. директором-розпорядником чавуноливарного заводу було призначено відомого у промислових колах тогочасного директора Путилівського заводу, 41-річного Ігнатія Ігнатійовича Ясюковича. Уродженець м. Ковно (Литва), виходець з родини польських дворян – дрібних землевласників, він отримав ґрунтовну освіту у Першій Віленській гімназії, яку закінчив у 1865 р. Потім продовжив навчання у заснованому 1828 р. Санкт-Петербурзькому технологічному інституті, який готував кваліфікованих фахівців, здатних ефективно управляти окремими фабриками або виробничими підрозділами. У 1869 р. Ясюкович отримав диплом з відзнакою за фахом інженера-технолога і розпочав свою практичну діяльність на Козлово-Воронезько-Ростовській та Миколаївській залізницях.

У 1879 р. за дорученням Міністерства фінансів він вивчав передовий досвід будівництва локомотивів за кордоном, зокрема на підприємствах Кокеріля в бельгійському місті Серенг [5, с. 2; 14, с. 21].

Повернувшись через півтора роки до Росії, Ігнатій Ігнатійович прийняв посаду інженера механічного відділення Рязансько-Уральської залізниці, що саме будувалася, одночасно став доцентом кафедри машинобудування в Санкт-Петербурзькому технологічному інституті. У 1876 р. він остаточно обрав полем своєї діяльності промисловість, посівши посаду головного інженера Невських підприємств з будівництва паровозів і суден і ставши через два роки керуючим заводу. У 1884 р. Ігнатій Ігнатійович очолив Путиловський завод і через чотири роки на запрошення правління ПРДМТ переїхав до с. Кам'янське [5, с. 3].

Новий директор-розпорядник прийняв справи у надзвичайно складному стані, тому поставив умову надання йому надзвичайних повноважень у фінансових, торгових, технічних і кадрових питаннях. У Санкт-Петербурзькому комерційному банку на його ім'я, під персональну відповідальність, було відкрито кредит Міжнародного банку у розмірі 500 тис. крб, необхідних для закінчення будівництва чавуноливарного заводу у с. Кам'янське [3, с. 106].

Одночасно із зведенням цехів та відділень до Кам'янського переводилося устаткування основних цехів, коксових печей колишнього Варшавського сталеливарного і рейкового заводу з метою оперативного налагодження виробничого процесу. Раціонально та економно розпоряджаючись фінансами, новий директор-розпорядник у досить короткий термін зумів завершити будівництво та налагодити випуск металопродукції. 2 березня (за н. ст.) 1889 р. відбулася урочиста церемонія пуску першого об'єкту – доменної печі, упродовж наступних двох років були відкриті основні відділення (доменне, бесемерівське, мартенівське, сталеливарне, залізопрокатне, коксові печі) заводу, який отримав назву «Дніпровський завод ПРДМТ» [8, с. 5]. Підприємство випускало чавун різних типів, сталь, бандажі, мости, ливарні болванки, дріт, парові котли, труби тощо. Поступово асортимент Дніпровського заводу розширювався. Для збуту металопродукції 1 листопада 1888 р. правління ПРДМТ заснувало в Санкт-Петербурзі агенцію: завідувачі – М. П. Ігнаціус і С. Г. Юшинський – отримали право підписувати листи і контракти [3, с. 109].

Вже у перший рік існування Дніпровського заводу з 1 липня 1889 р. по 1 липня 1890 р. було вироблено 2410267 пудів металу на суму 3 788 646 крб, через п'ять років загальна кількість поставленої на ринок металопродукції становила 6263 847 пудів на загальну суму 10892289 крб [11, с. 58]. Через кілька місяців роботи Дніпровський завод дістав запрошення на Всесвітню промислову виставку в Пари-

жі, де отримав Велику золоту медаль. У 1896 р. на Всеросійській промисловій виставці у Нижньому Новгороді підприємство нагородили державним гербом.

Завдяки технічним знанням та організаторським здібностям І. І. Ясюковича Дніпровський завод за рівнем технологічних процесів і якістю продукції вийшов на одне з провідних місць у важкій промисловості Російської імперії. У 1892 р. правління акціонерного товариства виконало детальний опис нового підприємства: «Завод находится в восьми верстах от ст. Запорожье и расположен у реки Днепр на площади, состоящей из 74 дес. собственной земли и 21 дес. арендуемых у крестьян. На заводе имеется: доменных печей – 2, коксовых – 152, вагранок – 1, бессемеровских конверторов – 2, мартеновских печей – 4, пудлинговых – 10, сварочных – 10, воздуходушных машин – 5, паровых машин при прокатных станах – 7, паровых насосов – 24, локомотивей – 13, паровых котлов – 72... На заводе работает до 3000 чел., преимущественно пришлого люда из средних и северо-западных губерний. Если обратить внимание на заводское устройство и производительность Каменского завода (открыт в 1889 г.), то нельзя не признать в нем гиганта. Завод работает, главным образом, рельсы по заказам железных дорог. В городах этот завод складов не имеет и отпускает покупателям железо прямо с завода» [11, арк. 29 зв.]. Дніпровський завод продовжував розбудовуватися фактично до 1904 р.: вводилися в дію нові відділення, майстерні, лабораторії, електростанції.

Особисті якості Ігнатія Ігнатійовича – організаторські здібності, вміння прогнозувати розвиток наперед, здатність знайти вихід зі складних ситуацій – сприяли ефективності його керівництва справами Дніпровського заводу. Крім того, Ясюкович відзначався високою працездатністю. Шеф технічної контори Дніпровського заводу професор Броніковський згадував, що коли йому доводилося раніше приступати до роботи, він завжди заставляв на підприємстві директора-розпорядника: чи у кабінеті, чи у технічному бюро, чи на виробництві [14, с. 155]. Начальник технічної контори Ян Войцеховський писав, що під час річної інспекції у 1910–1911 рр. Ясюковичу, як голові ПРДМТ на той час, була надана своєрідна раціоналізаторська пропозиція стосовно покращення роботи апарата уловлювання газів на доменних печах: «Директор по рассмотрению этого проекта попросил найти в чертежном архиве проект доменной печи десятилетней давности. Я был крайне удивлен, когда на том чертеже нашел решение, к которому, как нам казалось, мы пришли впервые» [14, с. 155].

Як досвідчений стратег, І. І. Ясюкович управляв підприємством з урахуванням перспектив подальшого розвитку, вважаючи основним недоліком виробництва відсутність власних копалень (адже чорна металургія цілком залежала від сировини): Кам'янський завод

«... не имеет ни собственных рудников, ни угольных копей, тот и другой материал покупается, причем руда криворожская обходится заводу 8 коп. за пуд, а уголь 13 коп. за пуд. Кокс обходится собственному обжигу 23 коп., а покупной по 21 коп. Для обеспечения себя рудой завод арендовал в Кривом Роге три рудника на срок 35 лет. Уголь доставляется на завод окрестными углепромышленниками, но далеко не исправно. Завод встречает всегда недостаток в угле. Это весьма серьезное обстоятельство может, в период кризисов в каменноугольной промышленности, произвести даже остановку заводского действия» [11, арк. 29 зв.].

Ця проблема неодноразово порушувалася директором-розпорядником Дніпровського заводу і надалі. Так, 19 липня 1899 р. на засіданні правління ПРДМТ, в якому, крім Ясюковича, взяли участь голова правління, барон Фернан де Макар, та члени правління – князь Теніщев, Г. Пастор, А. Грейнер обговорювалося питання про складнощі на виробництві, що виникли у зв'язку з поставками коксу. Устаткування бесемерівського й сталепрокатного відділень Дніпровського заводу, яке на час будівництва вважалося гідним рівня кращих європейських підприємств, станом на 1899 р., на думку Ігнатія Ясюковича, потребувало модернізації. Витрати, за попередніми підрахунками, могли скласти близько 8 млн. крб. Але вільних коштів на модернізацію виробництва акціонери не мали. Незважаючи на це, І. І. Ясюкович порушив питання про придбання кам'яновугільних копалень і будівництво коксових печей [10, арк. 212 зв.].

Його ініціатива знайшла підтримку: вже у серпні 1900 р. акціонери придбали Анненську копальню площею 3 000 дес., що знаходилася поблизу ст. Ломівка Катерининської залізниці, а потім – Кадіївське кам'яновугільне родовище колишнього Алмазного товариства у Слов'яносербському повіті, орендували Лідіївську кам'яновугільну копальню у Бахмутському повіті. Внаслідок цього вартість рудників і копалень збільшилась з періоду заснування ПРДМТ від 314 224 крб до 4 718 546 крб 88 коп. на початку ХХ ст. [8, с. 7].

Діяльність Ігнатія Ігнатійовича Ясюковича не обмежувалася лише виробничими справами. Він активно включився у розбудову заводського селища. Поряд з Дніпровським заводом на кошти Південно-Російського Дніпровського металургійного товариства у Кам'янському були збудовані Верхня і Нижня колонії з житловими будинками для інженерно-технічного персоналу та кваліфікованих робітників. Для робітників на Нижній колонії було збудовано вісім бараків, але житлом ця категорія населення була забезпечена лише на 13% [3, с. 118].

Крім того, у 1891–1892 рр. у Кам'янському було відкрите училище для дітей робітників, у 1892 р. – Товариство споживачів, упродовж

1893–1894 рр. – кухня для робітників, у 1894 – Свято-Миколаївська заводська православна церква, у 1897 р. – римо-католицький костел святого Миколая, у 1899 р. – заводський клуб і клуб веслувального товариства, у 1900 р. – народна аудиторія з парком та інші об'єкти соціально-культурного призначення [8, с. 5]. У 1907 р. І. Ясюкович виступив з ініціативою будівництва чоловічої гімназії у селищі, пожертвувавши на це 13 749 крб із особистих заощаджень [6, с. 2].

Разом з тим Ігнатій Ігнатійович розглядав ці надбання передусім як власність Дніпровського заводу і тому виступав проти введення у с. Кам'янське, яке швидкими темпами набирало характерних рис міського устрою, міського самоуправління. 23 грудня 1913 р., займаючи посаду голови ПРДМТ, він активно виступив проти прагнень різночинців надати Кам'янському статус міста: «В городскую черту предполагается внести и земельные владения ЮРДМО, что нарушает интересы Общества: в пределах своих владений общество устроило мостовые, канализацию, водоснабжение, электрическое освещение и охрану, таким образом ничего нового город дать Обществу не может. Общество имеет свои храмы, народную аудиторию, парк, низшие и высшие и средние учебные заведения, больницы и приюты... По самому характеру заводского поселка в таковой не может быть допущено распоряжительство со стороны лиц вне заводской администрации, т. к. поселок не самостоятельная величина, а подчиненный институт для нужд и интересов завода» [4, с. 57; 12, арк. 20].

Акціонери Південно-Російського Дніпровського металургійного товариства з кожним наступним роком збільшували свої прибутки. За підсумками першого року роботи прибуток Дніпровського заводу склав 788 000 крб, а у 1896–1897 рр. – 4 214 000 крб [11, с. 46]. У 1890–1891 рр. дивіденди на Дніпровському заводі становили 5 %, у 1894–1895 рр. – 30 %, а в 1895–1900 рр. – 40 % на рік. Лише у 1897 / 98 операційному році акціонери заробили близько 4 млн. крб, тобто 80 % чистого прибутку на вкладений капітал, отримавши з цієї суми 2 млн. крб, або 40 % дивідендів [8; 14, с. 47]. У 1897 р. Міністерство фінансів задовольнило клопотання ПРДМТ і дозволило збільшити основний капітал товариства на 2 500 000 крб шляхом випуску 10 000 додаткових акцій по 250 крб кожна. Таким чином, основний капітал товариства склав 7 500 000 крб, запасний – 4 166 667 крб, амортизаційний – 9 633 415 крб [8; 14, с. 47].

Основними чинниками фінансового та промислового успіху, поряд з вигідними умовами оренди залізрудних та марганцевих рудників, вугільних копалень, значними капіталовкладеннями у справу, зразковою організацією фінансів, та передовим технічним озброєнням підприємства, була жорстока експлуатація робітників на Дніпровському заводі. Так, реальна заробітна плата робітни-

ків у 1897 / 98 р. на цьому підприємстві склала 37,7 крб (для порівняння: 31,2 крб – на Олександрівському Південно-російському заводі, 27,3 крб. – на Юзівському заводі) при 100 % продуктивності праці і мінімальному споживчому кошику 100 крб. [2; 17, с. 250–252]. При цьому частина заробітку вираховувалася на різного роду стягнення, що досягали третини місячної зарплатні.

Енергооснащеність Дніпровського заводу лишалася вкрай низькою, оскільки власники віддавали перевагу дешевій ручній праці. Тільки в 1889–1990 рр. під час роботи отримали травми 18,7 % робітників, а упродовж 1897–1898 рр. – 23,6 %. Якщо в 1890 р. з 2270 робітників 425 осіб (18 %) отримали травми, то в 1900 р. з 6594 робітників було травмовано 1432 особи (21,7 %) [3, с. 118, 119; 8, с. 29]. Працювали на Дніпровському заводі в дві зміни по 12 год., з яких 2 години відводилися на обідню перерву [3, с. 119].

У середині 1907 р. Ясюкович виступив активним противником введення восьмигодинної робітничої зміни, склавши доповідну записку на ім'я міністра торгівлі і промисловості від Ради з'їздів представників промисловості і торгівлі про наслідки введення трьохзмінних робіт на підприємствах, працюючих у безперервному циклі. Як голова Ради, він навів відповідні економічні розрахунки, зробивши висновок, що «... введение восьмичасовой смены в русскую железную промышленность глубоко заденет все ее районы, не исключая и Урала, где вследствие избытка населения бытовые и природные условия уже давно заставили в некоторых округах ввести рабочие смены и где этот вынужденный опыт дал крайне печальные экономические результаты... введение на южных железодельательных заводах трехсменных работ поведет к увеличению расходов на производство более чем на восемь миллионов рублей, что в свою очередь даст увеличение себестоимости железных товаров... принять вздорожание производства на счет прибылей наши южные металлургические заводы не могут уже по той причине, что таких прибылей в действительности не имеется» [17, с. 253, 254].

І.І. Ясюкович проявив себе як здібний управлінець під час промислової кризи 1900–1903 рр., що призвела до значного зниження завантаження працюючих заводів, різкого скорочення збуту продукції. За роки кризи фактично було ліквідовано 5 заводів [17, с. 13]. У 1901 р. на з'їзді гірничопромисловців Півдня під час обговорення шляхів боротьби з кризою збуту І.І. Ясюкович, як впливова особа в Раді з'їздів гірничопромисловців, які представляли інтереси Донецького басейну і Криворіжжя, запропонував використати досвід інших заводів щодо вироблення загальних умов збуту продукції. Отримавши підтримку з'їзду, він включився в організацію потужного монополістичного об'єднання «Продамет» і став першим головою Ради

[17, с. 13]. Вже наступного року до складу найбільшого у металургії синдикату «Продамет» ввійшло Південно-Російське Дніпровське металургійне товариство.

Діяльність синдикату полягала у забезпеченні збуту металопродукції заводів цього об'єднання, яке фактично контролювало виробництво більшості металургійної продукції, істотно впливаючи на ціноутворення. Дніпровський завод у Кам'янському посів одне з провідних місць серед виробників металопродукції. Достатньо показовими є розміри дивідендів, виданих акціонерам ПРДМТ з моменту входу товариства до «Продамету»: з 1902 / 03 по 1905 / 06 р. дивіденд становив 12 %, за 1906 / 07 і 1907 / 08 рр. – по 10 %, тобто тримався на досить високому рівні навіть у роки промислової кризи і наступної депресії [17, с. 228].

Політика синдикату полягала у штучному створенні дефіциту металу, безперевному зростанні цін і погіршенні для споживачів умов поставки металопродукції [17, с. 13]. Після створення «Продамету» розпочався інтенсивний процес монополізації промисловості, що негативно позначилося на соціально-економічному розвитку Російської імперії.

Ясюкович був товаришем голови Ради з'їздів представників промисловості та торгівлі, членом Ради товариства для продажу виробів російських металургійних заводів. Він брав участь у роботі XIV з'їзду гірничопромисловців Півдня Росії в 1889 р. як представник ПРДМТ і протягом наступних 24 років був постійним учасником з'їздів. Починаючи з 1901 р. Ігнатій Ясюкович щорічно обирався уповноваженим з'їзду в Петербурзі. Упродовж 1900–1902 рр. він представляв з'їзд у Катеринославському гірничозаводському присутствії, у 1904–1908 рр. був представником з'їзду в раді Катеринославського вищого гірничого училища (нині – Національний гірничий університет України). У грудні 1912 р. на XXXVII з'їзді гірничопромисловців. І. І. Ясюковича обрали почесним членом ради з'їзду [5, с. 3; 19, с. 3]. Як уповноважений з'їзду, він завжди був одним з головних захисників інтересів кам'яновугільної та металургійної промисловості.

У липні 1903 р., після смерті барона де Макара, Ігнатій Ігнатійович прийняв обов'язки керуючого ПРДМТ і незабаром переїхав до Петербурга. Плідним був і петербурзький період життя й діяльності цього представника промислової еліти. Він був товаришем голови Ради з'їздів представників промисловості і торгівлі, уповноваженим з'їзду гірничопромисловців Півдня Російської імперії, членом Ради товариства з продажу виробів російських металургійних заводів і членом Ради Варшавського комерційного банку.

Типовий європеєць за походженням і мисленням, І. І. Ясюкович дотримувався поглядів, характерних для транснаціональних компа-

ній, для яких інтереси держави, де вони діяли, не мали істотного значення. Для прикладу можна навести ситуацію, пов'язану з організацією тресту під час економічного спаду, який переживала Російська імперія у 1908 р. Металургійним заводам, які несли колосальні збитки, доводилося боротися за ринки збуту. Стурбований, як і інші підприємці, економічною кризою, І. І. Ясюкович, маючи тісні зв'язки з бельгійською і французькою діловою елітами, запропонував повернутися до ідеї, яка виникла у 1903 р. на XXII з'їзді гірничопромисловців Півдня Росії, і створити гігантську корпорацію, найбільшу в Європі, для утримання стабільно високих цін на металопродукцію [1, с. 3].

Наслідком стала нарада представників південних металургійних заводів, що відбулася у Санкт-Петербурзі в 1907 р. Там було заявлено про злиття двох акціонерних товариств – Дніпровського металургійного і Російсько-Бельгійського. Пізніше до них приєдналося Новоросійське товариство. На початку 1908 р. у столиці Бельгії було укладено договір про умови заснування тресту. Приєднатися до нього виявили бажання акціонерні товариства «Російський Провіданс», Урало-Волзьке, Брянське і Новоросійське. Наступний етап полягав у обміні їх акцій та облігацій на нові, трестівські. Сумарний капітал майбутнього тресту, за приблизними оцінками, міг скласти близько 172 млн. крб. Реалізацію цінних паперів взялися здійснити солідні європейські банки – «Паризький Союз», «Ліонський кредит», «Генеральне товариство» (Брюссель) та ін. – на дуже вигідних для засновників тресту умовах. Контрольний пакет акцій (66,2 %) отримували Дніпровське, Російсько-Бельгійське і Брянське товариства, які фактично й управляли б майбутньою корпорацією [1, с. 4]. Таким чином був запроєктований один з перших у Російській імперії синдикат з величезними фінансовими та природними ресурсами. Вірогідно, монополісти могли б добитися й вигідних військових замовлень та мати можливість впливати на уряд. Цей не втілений у життя проект свідчив про амбітні плани І. І. Ясюковича – яскравого представника промислової еліти свого часу.

І. І. Ясюкович – досить складна й суперечлива постать в історії Кам'янського. Він фактично стояв у витоків будівництва міста, але виступав категорично проти надання Кам'янському міського статусу. Проявивши себе як талановитий менеджер, здатний управляти підприємством навіть у період кризи, він завжди в першу чергу відстоював інтереси великого капіталу – власників заводів та акціонерів товариства.

Бібліографічні посилання

1. *Азаров М.* Из истории монополизма в России: Тайна первого треста / М. Азаров // Рус. фокус. – 2003. – 7 мая.
2. *Брандт В. Ф.* Иностранные капиталы / В. Ф. Брандт. – СПб., 1899. – Ч. II.
3. *Буланова Н.* Кам'янські етюди в стилі ретро / Н. Буланова. – Д., 2009.

4. Буланова Н. М. Невідомі сторінки в історії Кам'янського: за матеріалами Російського історичного архіву м. Санкт-Петербург / Н. М. Буланова // Скарби музеїв: Матеріали обл. наук. конф. до Міжнар. дня музеїв. 2003 р. – Д., 2005. – С. 56–63.
5. Двадцятипятилетний юбилей: 1888–1913 гг.: Игнатий Игнатьевич Ясюкович // Отклики жизни. – 1913. – 8 сент.
6. Общество «Просвещение» в с. Каменском и содержащая им гимназия / Горно-заводск. листок. – 1909. – 5 янв.
7. ООО «Днепровский меткомбинат: история, современность, перспективы» / авт.-сост. Л. В. Ключ, Н. М. Цыганок. – Д., 2009.
8. Описание Днепровского завода Южно-Русского Днепровского металлургического общества. – Варшава, 1908.
9. По Екатерининской железной дороге. Вып. 1. – Екатеринослав, 1903. – С. 131.
10. Рос. держ. іст. архів. – Ф. 23, оп. 24, спр. 42.
11. Рос. держ. іст. архів. – Ф. 37, оп. 65, спр. 2243.
12. Рос. держ. іст. архів. – Ф. 1288, оп. 5, спр. 170.
13. *Сабов М. М.* Осмысливая прошлое / М. М. Сабов // Ведомости. – 2006. – 9 серп.
14. *Слоневский А. Ю.* Игнатий Ясюкович. Имя в истории / А. Ю. Слоневский. – Д., 2009.
15. *Слоневский А. Ю.* Традиции благотворительности на Днепровском заводе / А. Ю. Слоневский // Знамя Дзержинки. – 2009. – 21 янв.
16. *Слоневский А. Ю.* И. И. Ясюкович: К 145-летию со дня рождения / А. Ю. Слоневский // Знамя Дзержинки. – 1992. – № 45–47.
17. *Цукерник А. Л.* Синдикат «Продамент» / А. Л. Цукерник. – М., 1959.
18. *Чабан М.* Мандрівки старим Кам'янським / М. Чабан. – Д., 2004.
19. *Чабан М.* Справа життя Ігнатія Ясюковича / М. Чабан // День. – 2006. – 1 лип.
20. *Яценко Л. Г.* Дух ушедшей эпохи: Каменское – Днепродзержинск: 1917–1953 годы: Воспоминания, очерки, документы / Л. Г. Яценко, О. Ю. Слоневский. – Днепродзержинск, 2007.

Надійшла до редколегії 16.07.2011

УДК 94 (477) «1860 / 1890»

Н. М. Малига, В. Д. Мирончук

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРИВАТНІ БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ 60–90-х РОКІВ ХІХ ст.

Розглянуто особливості розвитку приватної банківської справи в Російській імперії у пореформений період та діяльність приватних фінансових установ на Катеринославщині 60–90-х рр. ХІХ ст.

Ключові слова: агентство, банк, банкірський будинок, відділення, Катеринославщина, кредит.